

Mooi meegenomen

Pieter Wisse

Ter gelegenheid van een reizende tentoonstelling over “kunst en anti-kunst 1910-1970” verscheen in 1971 een bundel, *de metamorfose van het object*.¹ Dat thema acht ik zo mogelijk zelfs vooràl ook voor informatiekundige ontwerpers hoogst relevant. Kritiek van kunstenaars, en van kunstcritici in hun gevolg, op een overgeleverd objectbegrip inclusief –voorstelling kan m.i. helpen om gangbare theorie & praktijk van informatiemodellering als inmiddels achterhaald te herkennen. Door alternatieve objectvoorstellingen maken zij opmerkzaam op nieuwe wegen voor informatiekundig ontwerp enzovoort.

Hoewel, herstel, omdat menig ontwerper annex modelleur zich van vóóronderstellingen totaal niet bewust is, naar het schijnt tegenwoordig méér dan ooit, praktiseert hij tot dusver doorgaans logisch atomisme resp. essentialisme. Dit laatste houdt als metafysica c.q. ontologie in, dat volgens hem een object in elk geval wat zijn kern betreft onveranderlijk is en (dus) op zichzelf (be)staat. Voorzieningen voor informatieverkeer, met open betekenisvariëteit van dien, zijn daardoor echter onmogelijk stelselmatig te ontwerpen, enzovoort. Een objectbegrip dat daarentegen op maatschappelijke verkeersschaal productief is en blijft, ligt ten grondslag aan de modelleermethode/-taal Metapatroon (Engels: Metapattern). Aanname: een object heeft zelfs géén kern of zoiets. Wat telt is gedrag van een object en een object manifesteert bepaald gedrag in een dienovereenkomstige situatie. Het is dus de specifieke situering van een object, een concrete samenloop van één object en één situatie, kortweg het situationele object, dat gedrag eenduidig bepaalt.

Hier geef ik met enkele citaten uit *de metamorfose van het object* aan hoezeer Metapatroon in dit opzicht van objectieve heroverweging verwant is met de eerdere ontwikkeling van visuele kunst. Zo stelt Renilde Hammacher-Van den Brande in *Ten geleide* (pp. 6-7) dat

één der aspecten [...] van een diepgaand en voortschrijdend proces in het 20e eeuwse scheppen van kunst [...] de “verandering”, de “gedaanteverwisseling” [betreft. ...] Er is als het ware langs de weg der *visuele verandering* [...] een *nieuw alfabet der dingen ontstaan*. [...] Het begrip “object” [heeft] een veranderde betekenis gekregen[.]

Zij duidt de crux van die verandering als volgt (p. 7):

Het accent valt niet op de objecten als zodanig, maar op de verandering van status, het verschuiven naar een andere orde. Dit ondergraft dus oude zekerheden, werkt verontrustend soms, en dynamisch. Het is het gezicht op een herschrijven van de taal der objecten.

Dat moet voor informatieverkeer op een schaal waarop betekenisverschillen inclusief samenhang beheersbaar moeten zijn – en bij nader inzien blijkt dat noodzakelijk zodra überhaupt van verkeer sprake is, klopt, feitelijk dus altijd – een taal der situationele objectgedragingen zijn.² Het is met Metapatroon als zo’n taal echter nog niet gelukt om vertrouwen te wekken. Ik heb allerlei doorwrochte analyses opgesteld om “oude zekerheden” als valse schijn te ontmaskeren. Over “verontrustend” gesproken, volgens stelselmatig perspectief zijn het uiteraard de telkens voor steeds meer geld mislukkende projecten die tot wantrouwen omtrent “oude zekerheden” zouden moeten bewegen. Er moet een banale verklaring zijn, waarom dat niet gebeurt. Mijn idee is dat besluitvormers (lees ook:

¹ Vereniging voor Tentoonstellingen van het Paleis voor Schone Kunsten, Brussel, en uitgegeven door La Connaissance (1971).

² Zie o.a. *The ontological atom of behavior: toward a logic for information modeling beyond the classics* (in: *PrimaVera*, working paper 2002-5, Universiteit van Amsterdam, 2002).

bestuurders) sterker hechten aan zekerheid over hun positie. Hoewel zij de gangbare modelleermethode evenmin begrijpen, weten zij uit ervaring dat die dáárvor geen bedreiging vormt. Zij houden zich domweg onwetend over de zekerheid van mislukking ermee, en voor een gangbare methode kunnen zij opperen niet verantwoordelijk te zijn voor het gebruik ervan. Voor een nieuwe methode zouden zij wel als zodanig, verantwoordelijk dus, aanwijsbaar zijn. Dat risico nemen ze niet, nogmaals, hoe weinig ze eveneens van de gangbare methode begrijpen. Hun dienstverleners, van adviseurs tot en met constructeurs, ontwijken eveneens risico door verandering, in hun geval van omzet en winst. Ook zij zien geen aanleiding om beter te weten, en dat doen ze daarom ook maar niet ... Het is verhelderend om te kijken naar het bereik dat (moderne) visuele kunst gegund krijgt. Een schilderij, bijvoorbeeld, prima. Hang het maar ergens op, ja, het mag ook best iets kosten of kan zelfs niet duur genoeg zijn zolang het de bestuurswerkelijkheid niet verstoort. Maar een bestuurder geeft volgens “een andere orde” nooit opdracht voor een gebouw, zo duurzaam en allerwege zichtbaar. Hij vreest immers erop te worden aangesproken. Aan megalomane bouwprojecten van o.a. onderwijs- en zorginstellingen is overigens geen gebrek. Dat leken veilige beleggingen resp. monumenten ...

Met objectieve ... objectsitueringen houdt het voor betekenissenvariëteit echter niet op.³ Een betekenis resulteert uit zgn semiosis, wat C.S. Peirce noemt: de actie van het teken. Aan de orde is interpretatie, en dat veronderstelt iemand met cognitief vermogen, een subject. Daarom duid ik de grondslag van Metapatroon ook wel aan met subjectief situationisme. Als uitbreiding van Peirce's triade geldt daarvoor de semiotische enneade.⁴ Ook zulke verpersoonlijking vormde een cruciale factor voor de kunstzinnige metamorfose van het object. Dat legt Werner Haftmann uit in zijn bijdrage aan de bundel, *Het object* (pp. 9-24). Volgens hem ging de eerdere opvatting uit van (p. 12)

de onbeweeglijkheid van de dingen[.]

Maar die (p. 12)

maakte ze oninteressant en slechts bruikbaar als dode en bijkomstige rekwisieten. De moderne sensibiliteit heeft deze onbeweeglijkheid in twijfel getrokken door de ervaring dat de werkelijkheid alleen aanschouwelijk kan worden gemaakt door een blijvende relatie tussen onze geest en de dingen[, ... dwz een geest die] getroffen [is] door de psychische beweeglijkheid van het ding[.]

In empirische zin is de term “geest” in onbruik geraakt. Als zodanig vind ik geest hetzelfde als cognitief vermogen. Dat vermogen ‘vormt’ betekenissen. Wat Haftmann aangeeft als “de psychische beweeglijkheid van het ding” is wat iemand (dus) ervaart door betekenissenvariëteit. Een en hetzelfde ding (lees ook: object) lijkt in verschillende situaties te verkeren. Per veronderstelde situatie vertoont het veronderstelde ding karakteristiek gedrag. Dat kènt iemand als een concept, of betekenis. De opgave met stelselmatig modelleren is dan niet om slechts voor één situatie het desbetreffende objectgedrag te duiden, als ware dat in enkelvoud absoluut geldig, maar overzichtelijk èn daarom samenhangend voor verschillende objecten in verschillende situaties. Hoe vèr zo'n meervoudig model reikt, vergt beoordeling van wat relevant is. Ontwerpethiek is vitaal! Op Metapatroon is daarom van toepassing wat Haftmann voor noodzakelijke metamorfose aanwijst (p. 14)

---

³ Voor uitleg langs deze route, zie o.a. *Ontology for interdependency: steps to an ecology of information management* (in: *PrimaVera*, working paper 2007-05, Universiteit van Amsterdam, 2007).

⁴ Hoe ik de enneade uit de triade ontwikkelde, staat beschreven in hoofdstukken 2 en 4 in *Semiosis & Sign Exchange: design for a subjective situationism, including conceptual grounds of business information modeling* (Information Dynamics, 2002). In de opstellen *Dia-enneadic framework for information concepts* (2003) en *William James als voorbeeldige randfiguur* (2015) heb ik naamgeving van een enkel enneadisch element gewijzigd.

als produktieve methode[, te weten] het tot stand brengen van een directe samenhang tussen de beide componenten van de realiteit, waaruit dat, wat wij werkelijkheid noemen is samengesteld: het 'Ik' van de mens en het 'Gij' van het ding. [... Daaruit] moe[t] een nieuwe definiëring van de eigenlijke en voor deze tijd passende grondslag van de werkelijkheid ontstaan, een andersoortig en alomvattend begrip van wereld en werkelijkheid en daarmee ook een nieuwe definitie van de wereld van het ding [... met bijbehorend] produktieve methode die de bepaling van het standpunt ten opzichte van het ding op een nieuw vlak h[eeft] gebracht.

Het is allang de hoogste tijd dat opdrachtgevende bestuurders ruimte geven aan informatiekundige ontwerpers voor, laat ik het maar noemen, productieve problematisering. Betrouw- en beheersbare infrastructuur voor informatieverkeer vergt met voorrang (Haftmann, p. 14)

gewaar[wording] dat [de dingen] helemaal niet zo eenvoudig en probleemloos bestaan als het wel l[ij]k[t] en dat het resultaat van een waarneming niet geabstraheerd k[a]n worden van de persoon, die waarn[ee]m[t]. Die andere component van de werkelijkheid, het 'Ik' van de mens, dat tegenover het 'Gij' van het voorwerp staat, k[o]m[t] in het spel en r[oe]p[t] volkomen onverwachte samenhangen op.

Het is met verwachting natuurlijk altijd maar weer wat iemand ... verwacht. Volgens de grondslag van Metapatroon zijn de resulterende verschillen plùs samenhang ertussen juist volstrekt normaal. Wie verschillende betekenissen op voorhand àfwijst, inderdaad, vindt zo'n model stellig abnormaal en herkènt waarschijnlijk niet eens de getroffen verschillen met samenhang.

Hoe met Metapatroon verschillende situaties in één model tot uitdrukking komen, is met evenzovele contexten. Het voert hier te ver om de formele methode ervoor te beschrijven.⁵ Ik volsta om relativiteit en recursiviteit kenmerkend ervoor te noemen. Hoe dan ook, een object treedt met zijn situationele gedrag als het ware steeds op de voorgrond tegen de bijbehorende situatie als achtergrond. Opnieuw vind ik een tekstpassage door Haftmann ook treffend voor Metapatroon (p. 16):

Wat deze methode [...] uit het geheel van de dingen l[aa]t uitkomen [i]s de in een zinvol verband samenhangende achtergrond, die als antwoord van de menselijke geest naar voren k[o]m[t] uit de wereld van de dingen. Een fijn netwerk van zinvol samenhangende betrekkingen k[a]n door het zien alleen uit de dingen "ontwikkeld" worden, en, weer "toegepast", gelegd worden over de natuur, als een veranderend raster over de verschijning van de dingen. [...] D]e dingen [...] vertonen] een kristallijne bouw, een harmonisch geordende structuur, die hun zelfstandigheid als dingen respecteer[t], maar ze tegelijkertijd invoeg[t] in een meer abstracte geestelijke orde.

Een kanttekening maak ik bij "abstracte," want dat moet m.i. juist zijn: concrete. Het is natuurlijk wel zo, dat een mens altijd maar weer via een teken tot interpretatie komt. Dat geldt ook – en vooral, volgens Peirce's idee van semiosis – voor wat er in zijn "geestelijke orde" gebeurt, die ik dus gelijk stel aan het cognitief vermogen. Dat principiële gebrek aan onmiddellijkheid, het principe van zulke onvermijdelijke afstandelijkheid, noem ik liever niet abstract. In dit verband wijs ik erop, dat Peirce aan – de verhouding van – de triadische elementen de kwaliteit van hun onderlinge onlosmakelijkheid toedicht. Datzelfde geldt daarom voor de elementen van de enneade.

Methodisch borgt Metapatroon met situationele annex contextuele verbijzondering zoiets als een stramen. Het is altijd maar weer 3. gedrag van een 2. object volgens een 1. situatie. En

---

⁵ De eerste beschrijving biedt *Multicontextueel paradigma voor objectgerichtheid: naar de vijfde objectvorm voor flexibiliteit van informatievoorziening* (1991). Enkele jaren later gaf ik de modelleermethode/-taal de naam Metapatroon en schreef *Metapattern: context and time in information models* (Addison-Wesley, 2001). Uitwerking van grondslag volgde met *Semiosis & Sign Exchange: design for a subjective situationism, including conceptual grounds of business information modeling* (Information Dynamics, 2002). Talloze verdere publicaties vanaf 1991 zijn toegankelijk via *Metapatroon, handboek stelselmatig informatieverkeer* (als handboek bijgehouden sinds 2010).

dat als zodanig verbijzonderde gedrag kan voor verdere verbijzondering dienen als object of situatie, enzovoort. Nee, in dit minimale bestek verduidelijk ik met het bovenstaande Metapatroon stellig ... niet. Maar het is wellicht voldoende om de overeenkomst te herkennen met een bewering door Haftmann. Ook met beheersing van Metapatroon of, beter gezegd, dankzij subjectief situationisme als – axiomatisch schema – heeft (p. 17):

de scheppende geest [een zinvol samenhangende structuur] ontdekt [...] waarmee hij de dingen in het geheel van de wereld als binnen een raster invoeg[t].

Wat minder hoogdravend dan “scheppende geest” noem ik zo iemand een ontwerper. En hoewel ik me dus nuchterder zou uitdrukken, slaat Haftmann wederom heel praktisch de spijker op z'n kop wat de ruime oriëntatie betreft van een informatiekundig ontwerper als het gaat om stelselmatige, infrastructurele voorzieningen voor informatieverkeer. Daarvoor moet (ook) de ontwerper (p. 17)

stre[ven] naar een wijdere werkelijkheid, naar een grotere volledigheid in het beleven van ding en werkelijkheid, die in het “Gij” van het ding het “Ik” van de beschouwer integreer[t] en daardoor de gehele verhouding tussen Ik en werkelijkheid in het spel betr[e]k[t].

In het volgende citaat heb ik ter kortsluiting met de bedoeling van dit korte opstel “schilder” vervangen door ontwerper (Haftmann, p. 17):

De [ontwerper] tr[ee]d[t] nu in een actieve verhouding tot de dingen, waarin hij hen antwoord geeft. De relatie die tussen hem en het ding ontst[aat], w[o]rd[t] voor de definitie van het ding even belangrijk als de verschijning van het ding zelf. Deze werkelijkheid [...] moe[t] in vormen zichtbaar gemaakt worden.

Dat zichtbaar maken, zeg ook maar de uitdrukking van betekenissen, is met Metapatroon dan weer veel eenvoudiger dan de opgave waarvoor o.a. een “schilder” staat. Een informatiekundig ontwerper hoeft er met een model à la Metapatroon immers niet op uit te zijn als maker van een kunstwerk erkend te worden. Zijn voornaamste criterium, altijd heel praktisch, is relevante verbijzondering. Zijn de reële verschillen inderdaad voorzover nodig en voldoende gemaakt inclusief uitgedrukt, en is tussen die verschillen hun netzo reële samenhang – modelmatig – gevestigd? Zo'n “fijn netwerk van zinvol samenhangende betrekkingen” laat zich op zijn beurt op verschillende manieren noteren, maar daarbij gaat het primair om structuur als resultaat van iteratie van conceptuele analyse en synthese. De schematechniek moet als secundair gelden. Zoiets als esthetiek is daarbij op z'n hoogst van ondergeschikt belang. Tegelijk laat gedrag van situationele objecten zich met Metapatroon diepgravender, uitgebreider e.d. uitdrukken. Nou ja, in elk geval anders. Voor een beeldend kunstenaar, het woord zegt het al, is beeld leidend, voor een informatiekundig ontwerper is het dienend. Onmisbaar blijft het ...

De gemakkelijkste vergelijking van Metapatroon met een stroming van (moderne) kunst vind ik die met het zgn kubisme, want met hun (Haftmann, p. 21)

grondregel [...] herleid[en] de kubisten de menigvuldige natuurlijke gedaanten tot hun eenvoudige stereometrische basis-vormen.

Het is de houding die dezelfde is, te weten het open staan voor het meervoud van slechts ogenschijnlijk hetzelfde, het onderzoek naar hoe de schijn van de ogen kan bedriegen door (te) vaste blik. Door (Haftmann, p. 21)

het object tegelijkertijd van verscheidene gezichtspunten uit analytisch te ontlede[n] [maakt de ontwerper] een synthetisch beeld ervan in zijn voorstelling [...], dat de totaliteit van het ding omvat [...]. In deze totaliteit l[i]g[t] echter ook het antwoord, door de geest op het ding gegeven, besloten. Niet alleen w[o]rd[t] dus het beeld, teweeggebracht door een statisch beschouwen aangevuld door het dynamische beeld dat in de voorstelling w[o]rd[t] opgeroepen, waardoor het vollediger beleven van de werkelijkheid beeldend k[a]n worden weergegeven, maar ook de relatie die tussen de geest en het object ontst[aat] k[a]n als een antwoord in beeldende taal aangeduid worden.

Voor de informatiekundig ontwerper die belast is met een stelselmatige opgave geldt daarom eveneens als leidraad (Haftmann, p. 24):

[H]et ding is ingevoegd in een steeds omvattender systeem van relaties[.]

Volgens François Mathey in zijn bijdrage *Het object in het Cubisme* (pp. 26-37) geldt daarbij voor de beeldend kunstenaar werkend “in het twee-dimensionale platte vlak” dat het inderdaad (p. 26)

[d]e moeilijkheid is [een] object in zijn volledige vorm weer te geven en tegelijkertijd in zijn structuur, in zijn algemeenheid, maar ook in bijzonderheden, van binnen en van onder, het tot twee dimensies te herleiden zonder echter de derde op te geven.

En dan is er natuurlijk nog (de) tijd als vierde dimensie ... Met Metapatroon bestaat zelfs in het algemeen voor het opstellen van een informatiemodel geen “moeilijkheid.” De structuur volgt immers een enkele methode. Die methode heeft zelfs opzettelijk tot doel, is er op háár beurt voor ontworpen, om “bijzonderheden” van elkaar te (onder)scheiden en ze in samenhang uit te drukken.⁶ Volgens de vooropgezette methode constitueren “bijzonderheden” in die ene moeite door hun “structuur.” Iets van zo’n methode lijkt Mathey overigens ook voor de kubisten te veronderstellen (p. 28):

[Zo] worden zij op logische wijze ertoe gebracht de vorm in onderdelen te verdelen teneinde een veelvuldigheid van gezichtspunten te bereiken[. ...] Op deze wijze valt de vorm, die tot in zijn verste schuilhoeken wordt geanalyseerd, steeds verder uiteen.

Het gevaar dat Mathey voor schilderijen signaleert, gaat voor de werkwijze met Metapatroon niet op. Dat komt door de aanname dat gedragingen van hetzelfde object in verschillende situaties zgn disjunct zijn. Zolang aan die eis niet voldaan is, moeten voor een goedverbijzonderd model situaties kennelijk verder worden ontleed (lees ook: verbijzonderd) met dienovereenkomstige vermeerdering van het aantal situationele objecten tot gevolg.⁷ Wat Mathey beweert gaat dus niet (!) op voor Metapatroon (pp. 28-30):

Tot het uiterste doorgevoerd leidt deze methode tot een soort hermetische ontoegankelijkheid, zozeer wordt de leesbaarheid in gevaar gebracht van het werk[.]

Voor wie er gevoeligheid voor ontwikkelt, heeft juist een informatiemodel met ruim bereik wellicht zelfs een zekere schoonheid.⁸ Wat Franco Russoli in zijn bijdrage *De poëtica van het object in het futurisme en de «pittura metafisica»* (pp. 38-55) over de kunstenaar opmerkt, is wederom netzo geldig voor de informatiekundig ontwerper. Hij, ik bedoel er hier dus de informatiekundig ontwerper mee (p. 38),

zal de fases [...] van [het object] zichtbaar moeten maken door middel van vormgevende analogie.

Voor dat “zichtbaar [...] maken” hoeft de ontwerper met Metapatroon geen vorm meer te zoeken; er is uiteraard voorzien in een aanbevolen notatie. En Metapatroon is afgestemd op betekenisvariëteit die ... veranderlijk is. De wereld verandert immers, en wat mensen ervan denken, en wat infrastructuur voor informatieverkeer moet blijven faciliteren ... Het klopt eveneens voor het vak van informatiekundig ontwerpen⁹ daarom precies wat Russoli stelt (p. 40):

---

⁶ Het is veeleer dat de methode als een kunstwerk kan gelden; zie *Variëteitkunstemaker* (2015). Zoals gezegd, de resultaten ermee maken daarop géén aanspraak.

⁷ Zie o.a. paragraaf 1.1 in *Metapattern* (Addison-Wesley, 2001) en *Metapatroon als logica van goedverbijzonderde informatiemodellen* (2013).

⁸ Zo’n model biedt *Oefenschema: basisregistraties enz.* (P.E. Wisse, in opdracht van Bureau Forum Standaardisatie, 29 juli 2008; afdruk op A0-formaat aanbevolen).

⁹ Dat ontwerpvlak inclusief discipline met ethiek ontbreekt voor infrastructurele voorzieningen voor informatieverkeer echter nog hopeloos. Wie beschikt thans over het vermogen om zich de aanwijzingen aan te

[H]et object [is] variabel [...] al naar gelang van het wederzijds beïnvloeden door de gelijktijdige beweging van ieder ander element in zijn omgeving, de [ontwerper] inbegrepen[. ...] Vandaar dat het object niet gedefinieerd kan worden in een “afgeronde” structuur, maar uitgedrukt moet worden in zijn voortzetting in de ruimte en in zijn streven naar het oneindige door voortdurende samensmelting met andere objecten[.]

Dat vergt voor het object, met andere woorden (Russoli, p. 40),

een weergave [...] van zijn uiterlijke en innerlijke niet te stuiten “metamorfose”. Zodoende w[o]rd[t] die weg gebaad naar een radicale omverwerping van het begrip kunstwerk als een wetmatige vormgeving van “vaststaande objecten”, [...] naar een grensoverschrijding en wisselende perspectieven [...] opgevat als gebeurtenis en dus als “leven”.

Op de nieuwe, door-en-door stelselmatige opgaven met informatieverkeer zijn gangbare modelleermethoden met hun impliciete logisch atomisme annex essentialisme zelfs totaal niet berekend. Vroeg of laat moet het gaan dagen, dat er een andere modelleertechniek nodig is èn moet aan de vraag kunnen worden voldoen naar ontwerpers die zo’n techniek resp. methode verantwoord toepassen en dus werkelijk beheersen. Volgens Russoli, zij het in een ander verband (p. 42):

Een doorbraak van de technische middelen en van het expressiegebied van de traditionele beeldende kunsten w[o]rd[t] nu noodzakelijk[.]

Wie voor facilitering van informatieverkeer onder “de technische middelen” slechts de digitale informatie- en communicatietechnologieën verstaat, heeft nog steeds geen weet ervan waar alweer sinds enkele decennia werkelijk “een doorbraak” nodig is. Dat is in de – acceptatie van een – methode voor eenduidige ordening van reële, nota bene veranderlijke betekenissenvariëteit. Zonder zo’n methode vallen immers onmogelijk voorzieningen met passende variëteit voor informatieverkeer te ontwerpen, enzovoort. In de beeldende kunst, zo merkt Russoli op, was er destijds al (p. 44)

een verruiming en omwenteling [...], die de beschouwing van het object omzet in de beschouwing van de onderlinge verhoudingen der objecten[.]

Van methodisch het allergrootste belang is, dat de doorbraak naar beheersbaarheid ongeacht schaal van informatieverkeer met bijbehorende variëteit met Metapatroon gevestigd is op een abstractie van “de onderlinge verhoudingen der objecten.” Nota bene, dat strookt m.i. met de werking van het cognitief vermogen.¹⁰ Door het accent te verleggen naar gedrag, kunnen de overige objecten waartoe het ene object zich specifiek voor dat gedrag verhoudt, meer algemeen als situatie worden opgevat. Deze eenvoudige opzet van relativiteit staat eenduidige recursiviteit toe. Met een veelvoud aan, zeg maar, gedragsbepalende relaties, dwz met allerlei andere objecten tegelijk, lukt dat onmogelijk.

Naar mijn overtuiging gaat het voor voorzieningen voor informatieverkeer met tot dusver gangbare modelleermethoden/-talen voor informatiemodellering om, zoals Jörn Merkert ze in zijn bijdrage *Dada en het object* (pp. 56-79) noemt (p. 56),

overleefde conventies, waarden en referentiekaders.

Het natuurlijk óók maar weer wat geldt als (Merkert, p. 74)

een totale verandering van ons realiteitsbesef[.]

De kritieke verandering voor deugdelijke facilitering van informatieverkeer betreft besef van meervoudige betekenissen, ofwel (Merkert, p. 74)

---

trekken die voor de goede verstaander ook weer in zo’n bundel als *de metamorfose van het object* alom overduidelijk leesbaar zijn? Wie gaat vervolgens ernaar handelen? Daarvoor haalt het zoveelste geschriftje als dit wederom helemaal niets uit.

¹⁰ De semiotische enneade is een poging om semiosis als cognitieve dynamiek te schematiseren.

[v]erloop van tijd en van wisselende processen openbaren zich in de veelheid van relaties[.]

Het programma van het dadaïsme duidt Merkert als volgt (p. 70):

De schok die het [voorwerp] bij de beschouwer teweegbrengt, zou hem moeten brengen tot een totaal ander werkelijkheidsbesef.

Hmm, ik waag dat te betwijfelen. Wie zo'n schok in positieve zin toestaat, is volgens mij met zo'n ander besef reeds vertrouwd. Andere mensen reageren echter geschokt en verdringen juist de noodzaak van (Merkert, p. 66)

verandering van gezichtspunt[.]

Nota bene, om "gezichtspunt" e.d. draait "verandering" inderdaad. Want zoiets als wèrkelijke objectmetamorfose is natuurlijk niets nieuws. Wat we moeten leren is om dienovereenkomstig gearticuleerde objectbeschouwing (lees ook: interpretatie) èn objectvoorstelling (lees ook: teken) erop te na te houden c.q. bij te houden.¹¹ Met Metapatroon lukt de variëteitsmetamorfose vanàf objectvoorstelling (omdat de ontwerper er immers een model mee maakt, een teken dus). Op z'n dia-enneadisch als het ware op de weg terùg helpen aldus voorgestelde situationele verbijzonderingen van objectgedrag bij metamorfose van een – als wèrkelijk verondersteld – object, enzovoort.

Het daadwerkelijk bereiken van de nodige verandering is en blijft voorlopig dus de kunst. Een nieuwe ontwerpleer is óók onontbeerlijk voor voorzieningen voor informatieverkeer op maatschappelijke schaal. Met Metapatroon is allang de methodische ingrediënt voor zo'n katalysator beschikbaar. Is dat soms niet mooi meegenomen?

14 april 2015, webeditie 2015 © Pieter Wisse, Information Dynamics

---

¹¹ Dat blijkt tot en met quantumverschijnselen te gelden. Ook het zgn complementariteitsbeginsel van Niels Bohr komt erop neer. Voor mijn uitleg zie [Metapattern for complementarity modeling](#) (2014).